

РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ АЯСЫНДАҒЫ «ҰЛЫ ДАЛАНЫҢ ҰЛЫ ТҰЛҒАЛАРЫНЫҢ» ҰЛЫҚТАЛУЫ

Шашаев Ә.Қ.¹

¹Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтының жетекші ғылыми қызметкері, т.ғ.к., Алматы қ. Қазақстан, e-mail: shashaevauezhan@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада Елбасының «Рухани жаңғыру» бағдарламасы мен «Ұлы даланың жеті қыры» бағдарламалық мақаласындағы міндеттер мен оның орындалу барысына талдау жасалады. Ш.Ш. Уәлиханов атындағы тарих және этнология институтына мемлекеттік тапсырма ретінде бағдарламалық мақалада айтылған «Ұлы даланың ұлы есімдері» энциклопедиялық оқу-ағарту саябағының Тұжырымдамасын жасау тапсырылғандығы және оны жүзеге асыру барысы осы мақалада жүйелі түрде баяндалады. Тәуелсіз Қазақстанның рухани тірегі боларлық бұл бағдарлама, жастардың отансүйгіштік пен азаматтық ұстанымын қалыптастыруға және тарихи санасын қалыптастыруға зор үлесін қосады. Мақаланың негізгі өзегі осы арнада өрбіп, иллюстрациялық суреттермен де безендірілген.

Тірек сөздер. Рухани жаңғыру, Ұлы даланың жеті қыры, ұлы есімдер, тарих, оқу, ағарту.

Ш.Ш. Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтында Елбасының «Ұлы даланың жеті қыры» бағдарламалық мақаласындағы тапсырмасын орындау мақсатында «Ұлы даланың ұлы есімдері» жобасын жүзеге асыру бойынша іргелі зерттеу жұмыстары жүргізілуде.

Қай кезеңде болмасын, тарихын түгендеп, оның тәжірибесіне жүгінген мемлекет ұлы тұлғаларын әспеттеген, себебі, өткенің осы тұлғалардың қызметі арқылы зерделенеді. Өйткені, қоғам тарихында басты рөлді ұлы тұлғалар атқарған. Тарихтан белгілі, әрбір халық үшін өзінің дана, отансүйгіш, елжанды, өр мінезді, алып тұлғалы перзенттерінің үлгісі маңызды. Халықтың халық болуы, мемлекеттілігі, тарихы мен мәдениеті, өнері мен өнегесі озық көшбасшылардың қызметінің арқасында қалыптасады. Осы факторлар Абылай ханның есімі берілген ҚазХҚжәнеӘТУ биыл өзінің 80 жылдығын атап өтуде. Модельдеу және талдау сияқты әдістердің негізінде оқу-ағарту паркі - "Ұлы даланың ұлы есімдері" энциклопедиясы құрылады. Ұлы тұлғалар – өздерінің мәдени-ғылыми, рухани-әлеуметтік басымдылықтары арқылы тарихтың сан алуан белестерінде ел мен жердің қажеттіліктерін анағұрлым толық қанағаттандырып, оның дамуына айтарлықтай үлес қосқан, атқарған қызметі өз өлкесінің аясынан шығып, әртүрлі тарихи дәуірлер мен кезеңдерде бүкіл қазақ даласына танымал болған адамдар.

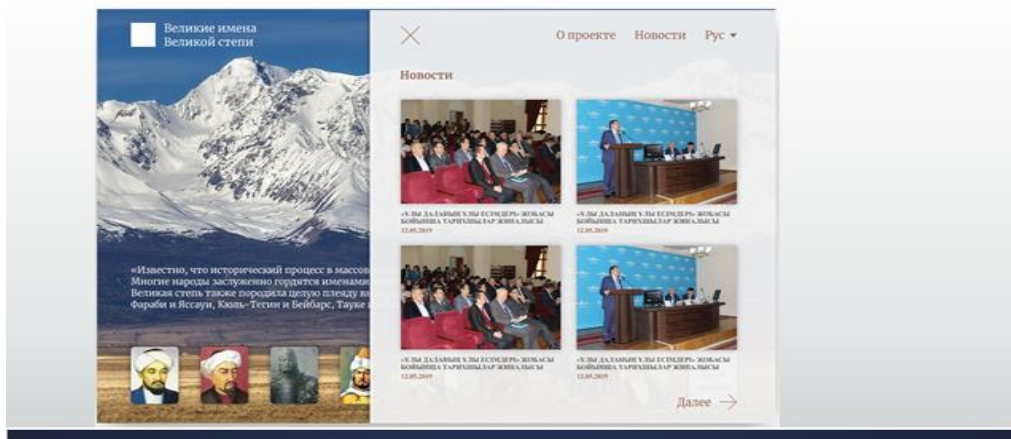
Қай кезеңде болмасын, тарихын түгендеп, оның тәжірибесіне жүгінген мемлекет ұлы тұлғаларын әспеттеген, себебі, өткенің осы тұлғалардың қызметі арқылы зерделенеді. Өйткені, қоғам тарихында басты рөлді ұлы тұлғалар атқарған. Тарихтан белгілі, әрбір халық үшін өзінің дана, отансүйгіш, елжанды, өр мінезді, алып тұлғалы перзенттерінің үлгісі маңызды. Халықтың

халық болуы, мемлекеттілігі, тарихы мен мәдениеті, өнері мен өнегесі озық көшбасшылардың қызметінің арқасында қалыптасады.

Ұлы тұлғалар – өздерінің мәдени-ғылыми, рухани-әлеуметтік басымдылықтары арқылы тарихтың сан алуан белестерінде ел мен жердің қажеттіліктерін анағұрлым толық қанағаттандырып, оның дамуына айтарлықтай үлес қосқан, атқарған қызметі өз өлкесінің аясынан шығып, әртүрлі тарихи дәуірлер мен кезеңдерде бүкіл қазақ даласына танымал болған адамдар.

Ұлы даланың ұлы есімдері мәселесіне Елбасы өзінің «Ұлы даланың жеті қыры» атты бағдарламалық мақаласында тоқталған болатын. Мақалада өткен дәуірлердегі дүние жүзіне белгілі тұлғалар (Ескендір Зұлқарнайын, Конфуций, Шекспир, Гете және т.б.) бүгінде «өз мемлекеттерінің» баға жетпес символдық капиталы саналады әрі сол елдердің халықаралық аренада тиімді ілгерілеуіне септігін тигізіп отыр делінген [1]. Елбасы «Ұлы дала тұлғалар шоғырын дүниеге әкелді» деп, Қазақ хандығы, Түркі қағандықтары, мұсылман Шығысының мемлекеттерінің (әз-Тәуке мен Абылай, Күлтегін мен Бейбарыс, және т.б.) атақты қайраткерлерін ерекше атап көрсетеді. Тағы бір тамаша жетістік, Елбасымыздың Мысыр мен Сирияға ресми сапары барысында Дамаскіде әл-Фараби кесенесі мен тарихи-мәдени орталығының салынуы, Сұлтан Әз-Захир Бейбарыс кесенесін және Каирдегі Сұлтан Әз-Захир Бейбарыс мешітін қалпына келтіру туралы келісімге қол қойылғандығы. Сол секілді әл-Фарабидің –1150, Абай Құнанбаевтың -175, Алтын Орданың – 750 жылдық мерейтойлары да халықаралық деңгейде атап өтілмек [2].

Алдыңғы жылдың басында Алматы қаласында Ш.Уәлиханов атындағы Тарих және этнология институтында Елбасының «Ұлы даланың жеті қыры» бағдарламалық мақаласындағы тапсырмасын орындау мақсатында «Ұлы даланың ұлы есімдері: зерттеудің методологиялық әдістері» атты республикалық «Дөңгелек үстел» өткізген едік. «Дөңгелек үстел» мақсаты – Елбасы Н.Ә.Назарбаевтың «Ұлы даланың жеті қыры» бағдарламалық мақаласындағы тапсырманы іске асыру аясында «Ұлы даланың ұлы есімдері» жобасын орындау шеңберінде ғылыми зерттеулерді жүзеге асырудың жалпы әдіснамалық тәсілдерін әзірлеу, «Ұлы даланың ұлы есімдері» оқу-ағарту энциклопедиялық саябағын құру тұжырымдамасының жобасын және ғалымдар қауымдастығы мақұлдаған әрі жалпыұлттық мүдделерге сай келетін, ғылыми тұрғыдан қалыптастырылған «Ұлы даланың ұлы есімдері» тізімін талқылау болды. «Дөңгелек үстелдің» шеңберінде «Ұлы даланың ұлы есімдері» оқу-ағарту энциклопедиялық саябағын құру тұжырымдамасының жобасы және «Ұлы даланың ұлы есімдері» тізімі талқыланып, арнайы қарар қабылдады.

Енді осы жобаға кеңірек тоқтала кетейік. Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті атақты тарихи тұлғаларымыз бен олардың жетістіктерінің құрметіне ашық аспан астында ескерткіш-мүсіндер қойылатын «Ұлы даланың ұлы есімдері» атты оқу-ағарту энциклопедиялық саябағын ашудың негізгі мақсаты ретінде Қазақ халқының ұлттық бірегейлігін нығайту болып табылатынын атап көрсеткен еді. Бұдан басқа, қазіргі әдебиеттегі, музыка мен театр саласындағы және бейнелеу өнеріндегі ұлы ойшылдар, ақындар және ел билеген тұлғалар бейнесінің өзекті галереясын жасауды қолға алу, сондай-ақ «Ұлы дала тұлғалары» атты ғылыми-көпшілік серияларды шығарып, тарату жұмыстарын жүйелендіру және жандандыру қажет делінді.

Ал, бұл үшін Қазақстан Республикасының тиісті ұйымдастырушылық, зияткерлік және нормативтік-құқықтық базасының бар болуы «Ұлы даланың ұлы есімдері» атты оқу-ағартушылық энциклопедиялық саябағы жобасын іске асыруға мүмкіндік беретінін атап кеткеніміз жөн. Қазақстан Республикасының «Тарихи-мәдени мұра объектілерін қорғау және пайдалану туралы» Заңында (1992 жылғы 2 шілде), ерекше термин: «жаңадан тұрғызылған монументальдық өнер туындылары» деген бар, оның мәні, ұлы тұлғалар мен аса маңызды тарихи оқиғаларды мәңгілік есте қалдыру үшін салынған монументальдық өнер туындылары (ескерткіштер, стеллалар, бюстілер) қолданысқа түседі.

Халықаралық тәжірибенің көрсететіні, әлемнің озық елдері мемлекеттіктің негіздерін нығайту, азаматтық қоғамды қалыптастыру мақсатында ата-бабаларының әрекеттерін, атақты көшбасшы тұлғалардың, мәдениет қайраткерлерінің, Отан қорғаушыларының өмірі мен қызметін зерттеу мен естеліктерін сақтауға ерекше қараған. Міне, сондықтан жобаны жасау барысында жергілікті және халықаралық осы секілді үлгі тұтарлық саябақтар мен мемориалдық кешендердің тарихымен жан-жақты танысу әрекеттері жасалды.

Мысалы, АҚШ-та атақты ұлттық саяси қайраткерлер мәңгі есте сақталынған. Атап айтқанда, салынуы 1927 жылдан 1941 жылға дейін созылған АҚШ-тың Рашмор тауындағы Ұлттық мемориалында АҚШ-тың төрт президентінің, яғни Джордж Вашингтонның, Томас Джефферсонның, Авраам Линкольннің және Теодор Рузвельттің бет мүсіндері жасалған. Бұлар АҚШ-тың ең атақты президенттері деп саналады, өйткені елдің негізінің қалануы, дамуы және өркендеуі дәл осы тұлғалардың есімдерімен тығыз байланысты. Ескерткіштер Рашмор тауының оңтүстік-шығыс жағында, Блэк-Хиллс Ұлттық қорығында, Оңтүстік Дакотада орналасқан. Осы мемориалдың аумағы бес шаршы шақырымнан асады.

Сонымен қатар, АҚШ-та 2004 жылғы 24 мамырда Вашингтонның Ұлттық галереясында Екінші дүние жүзі соғысының ардагерлері ұлттық мемориалы ашылды, бұл Екінші дүние жүзі соғысы майдандарына қатысқан АҚШ әскерінің 16 миллион жауынгерлері мен майданда қаза тапқан 405 мың жауынгерлерінің құрметіне тұрғызылған. Екінші дүние жүзі соғысы мемориалы лавр шоқтарымен безендірілген, 56 колоннамен қоршалған Кемпіркосақ деп аталатын су қоймасы болып табылады. Колонналар соғыс кезінде штаттар мен аумақтардың бірлігін танытады.

Ал Ресейде Бірінші дүние жүзі соғысы кезінде, 1916 жылы Вязьма қаласында Жоғары Калуга көшесінен бастап, Станционное тас жолы бойымен

өтетін бульвар салынған. Ол Бірінші дүние жүзі соғысының қаһармандарына арналған. Бульвардың ортасында қаңылтырдан жасалған және ашық түсті мәрмәрлі биікobelisk (ескерткіш бағана) тұрғызылған.

Келесі бір кешен 1954-1960 жылдары Түркияның Шанақкалесінде Бірінші дүние жүзі соғысы кезінде Галлиполь шайқасында қаза тапқан 250 мың түрік жауынгеріне арналған Шейіттер мемориалы. Мемориалдың астында мұражай, ал оның жанында түрік жауынгеріне арналған ескерткіш және түрік зираты бар. Зиратта қаза тапқан жауынгерлердің туған қалалары бойынша ажыратылған мемориалдық тақталар қойылған, әрбір тақтайшаның екі жағында қаза тапқандардың есімдері жазылған.

Сонымен қатар, 2001 жылы Түркияда Фетхие қаласының ортасындағы жағалауда Түркияның Ұлттық қаһармандарына ескерткіш орнатылған. Фетхедегі қаһармандар ескерткіші: Азаттық соғысында, Шанақкале үшін болған шайқаста, сондай-ақ, Кипр мен Кореядағы қақтығыстар кезінде қаза тапқандардың рухына бағышталған. Ескерткіш тұғырын қоршаған барельефтер шайқаста қаза тапқан түрік жауынгерлерінің бейнесін көрсетеді.

Ұлыбританияда 1921 жылғы 16 мамырда Уэльс ханзадасы Англияның оңтүстік-батысындағы, яғни Эксетерде Бірінші дүние жүзі соғысы жылдарына арналған Әскери мемориалды Девон графтығында тұрғызған. Мемориал пішіні крестке ұқсас. Крестің өзі гранитті үш сатылы тұғырға орнатылған.

Алманияның Танненберг қаласындағы Ұлттық ескерткіш Бірінші дүние жүзі соғысы кезіндегі 1914 жылғы жеңістерге, атап айтқанда Танненберг түбіндегі орта ғасырлар дәуірінде 1410 жылы және Мазур көлдері маңында болған шайқастардың құрметіне солай аталған құрылыс алаңы. Шығыс Пруссияда 1924–1927 жылдары салынып, 1945 жылға дейін болды.

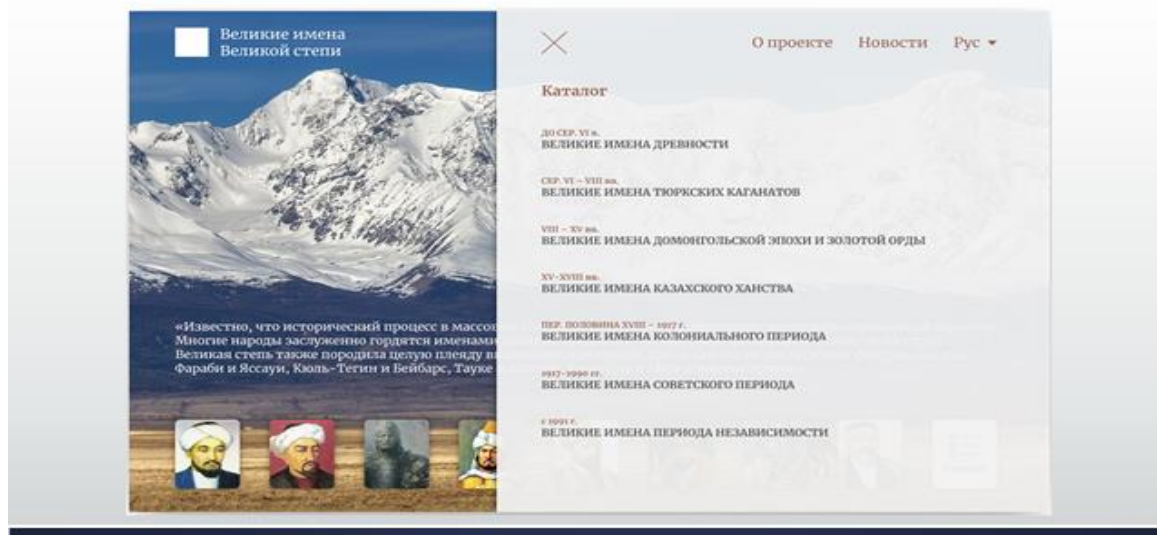
Францияда Шарль де Голль алаңында орналасқан Салтанат шеруі қақпасында (Триумфалдық арка) Революция мен Бірінші империя кезінде Францияға қызмет еткен 660 қолбасшылардың есімдері ойып жазылған.

Міне осылай, тарихтың белгілі кезеңдерінде әртүрлі мемлекеттер тұтастай ансамбльдер мен мемориалдық кешендерді салғандарын көріп отырмыз, олардың мақсаты кезінде мемлекеттіліктің қалыптасуына ерекше үлес қосқан атақты қайраткерлерін, ұлттық қаһармандарын мәңгі есте сақтау.

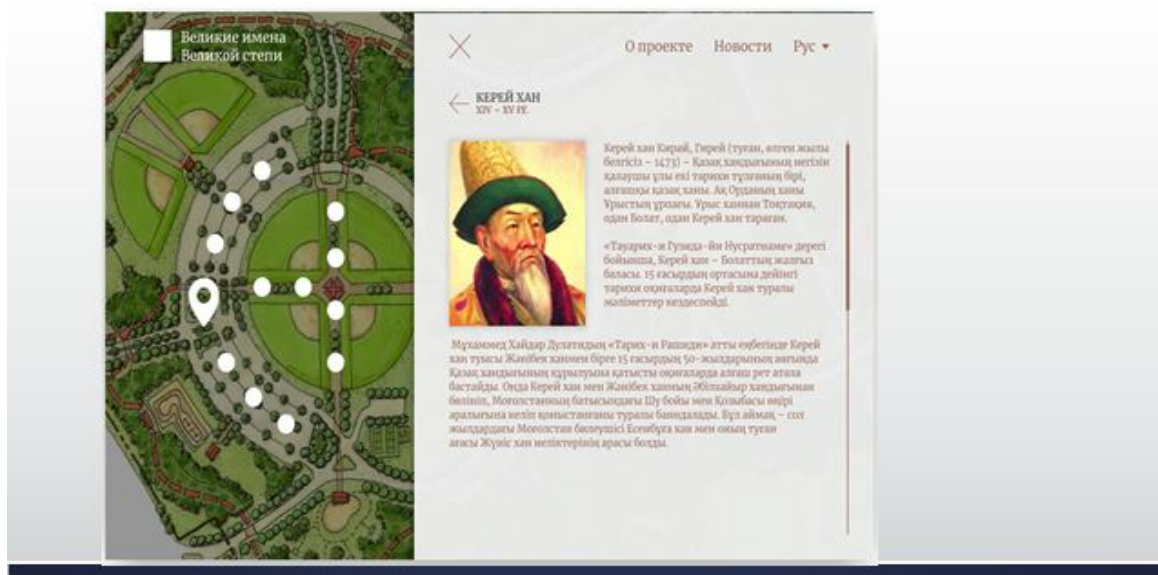
Қазақстан туралы айтатын болсақ, қазақтың әскери, қоғамдық, мемлекеттік, сондай-ақ мәдениет қайраткерлерінің өмірі мен қызметіне арналған көптеген ескерткіштер бар, бірақ олар, әдеттегідей, ортақ тақырыптағы ансамбльдер мен мүсіндік ескерткіштер тобын құра алмаған, міне сондықтан да Елбасы ұсынған оқу-ағартушылық энциклопедиялық саябақты құрудың қажеттілігі туындап отыр.

Жобаны жасау барысында анықталғаны, қазіргі кезде аталған мәселе бойынша кешенді қамтылған іргелі зерттеулер іс жүзінде жоқ деп айтуға болады, Ұлы дала аумағындағы тұлғалардың тарихи үрдістерге тигізген әсері мен қосқан үлесінің ғылыми негізделген критерилері нақтыланбаған. Сондықтан да, Қазақстан тарихындағы ұлы есімдерді, тым әсірелемей тұтастай ала, жанды образын жасай отырып зерттеу мен танымалдандыру қажет. Ұлы дала аумағындағы тұлғалардың тарихи үрдістердегі орнын «Ұлы

даланың ұлы есімдері» саябағын құру оқу-ағарту энциклопедиясын жасауға, ұлы ойшылдар, ақындар мен өткенің ұлы билеушілерінің бейнесін жасайтын галереясын қазіргі әдебиетте, театрда, музыкада және көркем суретте жекелеген Интернет ресурстарында орналастыруға ғылыми нұсқаулық болатын ұсыныстар дайындау қажет.

Әрине, жоба барысында күтілетін нәтижелер көп, дегенімен солардың негізгі дегендеріне тоқтала кететін болсақ, бұл ең алдымен - «Ұлы Даланың Ұлы есімдерінің» өмірі мен қызметі туралы ғылыми деректерді және материалдары айналымға тартылады. Сонымен қатар, «Ұлы Даланың Ұлы есімдері» атты оқу-ағартушылық энциклопедия-саябағы интерактивті картасын жасау арқылы геоақпараттық технологияларды пайдалана отырып мультимедиялық қосымшалар арқылы қазақ халқының ұлы тұлғаларының өмірі мен қызметімен танысу мүмкіндігіне қол жеткізіледі.

Ал, халықаралық аренада Қазақстан мен қазақ халқының тарихи-мәдени мұраларын танымал студия тиімді тетіктері әзірленіп, жүзеге асыру мақсаты да қойылған.

«Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» атты бағдарламалық мақаласында Н.Ә. Назарбаев Рухани жаңғырудың басты тетіктері ретінде алты бағдарламалық жобаны жүзеге асыру міндетін қойған болатын. Солардың бастыларының бірі «Туған жер» бағдарламасы. Оның маңызы туралы Елбасы: «Туған жерге, оның мәдениеті мен салт-дәстүрлеріне айрықша іңкәрлікпен атсалысу – шынайы патриотизмнің маңызды көріністерінің бірі. Бұл кез келген халықты әншейін біріге салған қауым емес, шын мәніндегі ұлт ететін мәдени-генетикалық кодының негізі. Біздің бабаларымыз ғасырлар бойы ұшқан құстың қанаты талып, жүгірген аңның тұяғы тозатын ұлан-ғайыр аумақты ғана қорғаған жоқ. Олар ұлттың болашағын, келер ұрпағын, бізді қорғады. Сан тараптан сұқтанған жат жұртқа Атамекеннің қарыс қадамын да бермей, ұрпағына мирас етті. Туған жерге деген сүйіспеншілік нені білдіреді, жалпы, бағдарламаның мәні неде? Бірінші, бұл білім беру саласында ауқымды өлкетану жұмыстарын жүргізуді, экологияны жақсартуға және елді мекендерді абаттандыруға баса мән беруді, жергілікті деңгейдегі тарихи ескерткіштер мен мәдени нысандарды қалпына келтіруді көздейді» - деп атап көрсеткен еді. Бұл ұлттық мәдениетіміз бен тарихи сананы қалыптастырудағы өзекті мәселе. Яғни, экономикалық және саяси реформалардың нәтижелері оңды көрсеткіштерге жеткізе бастаған кезде, рухани саланың да кенжелеп қалмай алға басуына апаратын міндеттер алға қойылған болатын. Тарихшы ретінде Елбасының айтқан сөзінің астарына үңілер болсақ, онда терең мағына жатыр. Жаһандану үрдісіне тартылу барысында ұлттық құндылықтардың жойылу қауіпі мен еуропалық ұстанымдар үлгісінің басымдылық көрсетіп бара жатқанын айтпасақ болмайды. Бұл әсіресе тәуелсіздігін енді қалыптастыра бастаған елдер үшін аса қауіпті. Сырттан ағылып, ентелеп еніп жатқан ақпараттар тасқыны санасы толық жетіліп болмаған жастарымыз үшін сол күйінде, ой елегінен өткізіп жатуға мұрша берместен қабылдануда. Нәтижесінде Батыстық құндылықтар (жеке тұлға мүддесінің үстемдігі, тек өзі үшін ғана өмір сүру, қандай жолмен болсын пайда табу, және т.б.) үстемдік құрып, ата салтымыз бен отбасылық құндылықтарымызға нұқсан келтіріп, мүлдем ұлтымызға тән емес жат пиғылдар мен теріс діни ағымдардың мысқылдап еніп жатқанына куә болып отырмыз. Міне осыған қарсы тұрарлық идеологиялық негіздеме ретінде Елбасының жоғарыда аталған бағдарламалық мақаласын атап өтуіміз керек. Соның ішіндегі аса маңыздыларының бірі Қазақстан азаматтарының бойындағы Отан сүйгіштік қасиетін одан әрі нығайтуға бағытталған «Туған жер» бағдарламасы. Бұл біздің қауіпсіздігіміздің стратегиялық негізі, тәуелсіздігіміздің кепілдігі мен тұғырлық тірегі. Олай дейтін себебіміз, ата –бабамыздан бері қалыптасқан дәстүр бойынша кіндік қаны тамған жерін, туған үйін (мейлі ол, «Ат байласа тұрғысыз», қу дала, тақыр болса да) тастап кетпей «киелі мекен», «ата-бабамның» жерленген аруақты жері деп қастерлеп, тапжылмай отыруы нәтижесінде, бастарынан қаншама қайғы-қасірет өткенімен, жойылып кетпей, сол зұлматтардан аман шығып, осыншама ұланғайыр территорияны аман алып қалды.

Қорытынды. Туристік кластерді қалыптастыру, экскурсиялар және білім беру мақсаттарына арналған басқа да іс-шаралар үшін «Ұлы Даланың Ұлы есімдері» атты оқу-ағартушылық энциклопедия-саябағы мүсіндік ескерткіштерін пайдалану жүзеге асырылады. Отандық, аймақтық және халықаралық деңгейде қазақ халқының ұлттық тарихи мұраларын насихатталады. Қазақ халқының бірегейлігін нығайту бағытындағы мемлекеттік саясатты жетілдіруге де қосар үлесі болмақ. «Мәңгілік Ел» және «Ұлы Дала Елі» идеялары негізінде қазақ халқының құндылық жүйесін нығайтылады.

ӘДЕБИЕТ

[1] Назарбаев Н.Ә. Ұлы даланың жеті қыры // Егемен Қазақстан. – 2018. - 21 қараша.

[2] В Институте прошла Международная научно-теоретическая конференция «Роль личности в истории Отечества в рамках практической реализации статьи Н.А. Назарбаева «Семь граней Великой степи». 19.11.2019 г. <https://iie.kz/?p=10339>

REFERENCES

[1] Nazarbayev N. A. Uly dalanyn zheti kyry (Seven facets of the Great Steppe). Egemen Kazakhstan. – 2018. - 21 karasha.

[2] V Institute proshla Mezhdunarodnaya nauchno-teoreticheskaya konferentsiya «Rol' lichnosti v istorii otechestva v ramkakh prakticheskoy realizatsii stat'i N.A. Nazarbayeva «Sem' graney Velikoy stepi». 19.11.2019 g. (The Institute hosted an international scientific and theoretical conference "The role of the individual in the history of the Fatherland in the framework of the practical implementation of N. A. Nazarbayev's article "Seven Facets of the Great Steppe".) 19.11.2019. <https://iie.kz/?p=10339>

ИНАУГУРАЦИЯ "ВЕЛИКИХ ЛЮДЕЙ ВЕЛИКОЙ СТЕПИ" В РАМКАХ РУХАНИ ЖАҢҒЫРУ

Шашаев А.К.¹

¹ ведущий научный сотрудник Института истории и этнологии
им. Ш. Уалиханова, к. т. н.,
Алматы, Казахстан, shashaevauezhan@mail.ru

Аннотация. В данной статье проведен анализ задач и хода их выполнения в рамках программной статьи Елбасы Н.А.Назарбаева «Рухани жаңғыру» и «Семь граней Великой степи». Институту истории и этнологии им. Ч. Ч. Валиханова в качестве государственного задания поручено разработать концепцию учебно-просветительского парка - энциклопедии «Великие имена Великой степи», изложенную в программной статье. Ход ее реализации должен систематически освещаться в СМИ. Эта программа, ставшая духовной опорой независимого Казахстана, вносит большой вклад в развитие четкой гражданской позиции и казахстанского патриотизма, формирование исторического сознания молодежи. Учебно-просветительский парк «Великие имена Великой степи» - это и долг каждого казахстанца внести свой вклад в его реализацию. Статья включает иллюстрации.

Ключевые слова: духовное возрождение, семь граней Великой степи, великие имена, история, чтение, просвещение.

INAUGURATION OF THE "GREAT PERSONALITIES OF THE GREAT STEPPE" WITHIN THE FRAMEWORK OF SPIRITUAL MODERNIZATION

Shashayev A.K.¹

¹Ch. Valikhanov Institute of History and Ethnology
Candidate on History,
Almaty, Kazakhstan, shashaevaezhan@mail.ru

Annotation. This article will analyze the tasks and the progress of their implementation in the program of the Elbasy "Rukhani Zhangyru" and the program article "Seven Facets of the Great Steppe". The Institute of History and Ethnology named after Ch. Ch. Valikhanov, as a state task, was instructed to develop the Concept of the encyclopedic educational park "Great Names of the Great Steppe", set out in the program article, and the progress of its implementation will be systematically covered in this article.

This program, which has become the spiritual foundation of independent Kazakhstan, makes a great contribution to the formation of patriotism and citizenship and the formation of the historical consciousness of young people. The main part of the article is developed against this background and is decorated with illustrative materials.

Key words. spiritual modernization, the Great Steppe, seven facets, Great Names, history, reading, enlightenment.

Статья поступила 22.05.2021